

נדר משולש

עיון גפרשת השבוע על פי ה"רלי יקר"

ורגש, אשרי האדם שהשכל והרגש שניהם הם בו בשלימות ובהתאמה להיטיב. כלל המעשים הטובים שבהם נכלל ג"כ לימוד התורה וכל מכשיריה, הם מפתחים את השכל עם הרגש. אמנם ישנן מצות כאלה הקרובות יותר לשמירת הדיעות האמיתיות שהן מקיימות השכל, וישנן כאלה הקרובות יותר לקיום הרגש הטוב במעמדו ולהעלותו במעלה הוגנת באופן שיתאים עם השכל הטוב. מקור ההבדל הנפשי שבין איש ואשה, שהוא כח הפועל וכח הנפעל שבמין האנושי ביחוד, הוא שיסוד ההשלמה של האשה היא עדינות הרגש הטהור והטוב, והשכל יעזר על ידו כפי המדה האפשרית. ובאיש, השכל הוא העומד בראש והרגש עוזר על ידו, ואשרי אדם אשר זכה ד' ב"נחלת שדי ממרומים", "אשת חיל עטרת בעלה", שכחות נפשה משלימים ביחוד ברגש את הצדדים הצריכים מילוי שבנפש האיש, אשר יסוד כח המרכזי שלו הוא השכל הטהור והחד, המוכן לפעולה ולחשבון, אשה כזאת היא עזר באמת ומי שזכה לה מספר ימיו כפלים. אמנם מדרגה למטה מהשכל המתבונן הוא הרגש החש והמרגיש את הטוב ואת הרע שבמוסר, את האמת ואת השקר שבלמודים המעשיים והנלוה להם, את היפה והכעור שבכל דרכי החיים, אבל מקיים הוא את השכל ומבססו יפה. הנדרים הנם פונים לצד קדושת הרגש. מצד תגבורת רגש הקדושה, היראה, העבודה ויתר כל הרגשות הטובים, ימלא לב האדם להיות נודר נדר. אמנם הוא מוזהר שלא יחל דברו, על האדם לידע את הערך הטוב שיש לרגשי קודש כשהם מתנהלים יפה, וחלילה לזלזל בהם. המזלזל בהם ומבטע בטובה הגדולה של המעלה הטבעית האנושית אשר תנן ד' את האדם להציעידו באורח חיים למעלה למשכיל ולתומכו כבוד, הנה אבד לו ג"כ אותו הערך הנשגב שיש לאשה טובה שהיא עטרת בעלה כ"ז שידע את ערכה. אבל בעון נדרים הנה נהרס אותו כח השומר והמעמיד את תעודת הרגש בחיים. ע"כ התולדות הנמשכות מזה מביאות ג"כ שאשתו של אדם מתה, ופסיעותיו הטבעיות מתקצרות בדרך החיים, גם הרוחניים כמו החומריים, שרק אשת חיל היא שנאמר בה "גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה".

ידור כשהוא איש מיושב בדעתו קרינן ביה האדם בשבועה (שבועות כו). והוא הנודר לה, אבל הנודר בכעסו מאחר שכעס בחיק כסילים ינוח (קהלת ז ט) אם כן אינו איש ונמשל כבהמה. ורז"ל (נדרים כב). ספרו בגנות הנודר ואמרו שהנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב עליה. ... וטעמו של דבר הוא שירדה התורה לסוף דעת הנודר כי הוא אוסר על עצמו מה שכל העולם נוהגין בו היתר מסתמא רום לבבו השיאו שמכל העדה יבדל והוציא את עצמו מן הכלל. ובדרך זה מצינו בלשון רז"ל (חגיגה כב). שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו, כי כל זה דרך גאה וגאון כמו שארז"ל (סוטה ד ע"ב) כל מי שיש בו גסות הרוח כאילו בנה במה שנאמר (ישעיה ב כב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה. מה ענין הגס רוח אל הבונה במה אלא ודאי שמצד גסות רוחו הוא בונה במה לעצמו כאמור, וכן במה לשון גבוה, ואותו דרך גאה וגאון המצוי בבונה במה מצוי גם בנודר כי מסתמא כוונתו כדי שיהיה מוחזק בחסיד ופרוש, אך יש מקום לומר נודר בכעסו יוכיח כי מסתמא בכעסו לא נתכוין לשם יוהרא וצריך אתה לחלק בין נודר מתוך ישוב הדעת ובין הנודר בכעסו, ובמה תדע איפה אם זה הנודר דומה לבונה במה או לא כי אם נדר בכעסו ודאי אינו דומה לבונה במה, ע"ז אמרו והמקיימו כאלו הקריב עליה, נתן סימן מובהק על זה כי כל מה שהאדם עושה מתוך כעס מסתמא כשך חמתו הוא בא לידי חרטה ואינו מקיימו אלא הולך אל החכם שיתיר לו ... אבל המקיימו ואינו בא לידי חרטה ואינו נשאל עליו, סופו מוכיח שמתוך ישוב הדעת נדר וחשדה אותו התורה שרום לבבו הביאו לידי מדה זו שלקח את עצמו לצד אחר על כן הוא דומה כאלו הקריב עליה כי הקיום הוא גמר דעתו כמו שהקרבה תכלית בנין הבמה, ... וז"ש כאן איש כי ידור נדר לה' כשהוא איש בנדרו ושפוי בדעתו ומתוך ישוב הדעת נדר, ... למעט שלא ידור לשום יוהרא לבנות במה לעצמו אלא לשם ה' ידור.

1. במדבר ל', ג

איש כי ידור נדר ליהוה או השבע שבעה לאסור אסר על נפשו לא יזול דברו ככל היצא מפיו יעשה:

2. שו"ע יו"ד סי' ר"ג

(א) אל תהי רגיל בנדרים. כל הנודר, אף ע"פ שמקיימו, נקרא רשע ונקרא חוטא:

(ב) איחר אדם נדרו, פנקסו נפתחת:

(ג) הנודר, כאילו בונה במה בשעת איסור הכמות; והמקיימו, כאילו הקריב עליה קרבן, שטוב יותר שישאל על נדרו. והני מילי בשאר נדרים, אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן. ולא ישאל עליהם אלא מדוחק (וכן אם נשבע על איזה דבר, לא ישאל עליו אלא מדוחק) (מרדכי פ"ג דשבועות בשם מוהר"ם וע"פ עב"י ס"ם ר"ל):

(ד) צריך לזהר שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור; אלא אם ישנו בידו, יתן מיד; ואם לאו, לא ידור עד שיהיה לו. ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם, יאמר: בלא נדר:

(ה) בעת צרה מותר לנודר:

(ו) האומר: אשנה פרק זה, וירא שמוא יתירשל בדבר, שרי ליה למנדר לזרוזי נפשיה. וכן אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזו מצוה ממצות לא תעשה, או יתירשל מקיום מצות עשה, מצוה לישבע ולנודר כדי לזרוז עצמו:

(ז) מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו, הרי זה זרוז ומשובח. כיצד, מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שנתים; או שהיה שונה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה; או אסר השכרות לעולם; וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו; וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים, כולם דרך עבודה לשם הם; ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים: נדרים סייג לפרישות; ואע"פ שהם עבודה, לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהם, בלא נדר:

3. כלי יקר במדבר ל', ג

איש כי ידור נדר לה'. שני מיני נדרים הם. כי הנודר בכעסו לאסור על עצמו איזו דבר נדר זה אינו לה, ודווקא איש כי

4. עין אי"ה שבת א', ב', ר"ג

תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם, שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכנך מתחת ידך. האדם הוא מחובר משכל